

2.300

FA-987

# NOVA CULTURA



*els enemics del poble  
a l'infern*

*numero extraordinari de les falles • 1937*

L' Aliança d' Intel·lectuals per a Defensa de la Cultura i el Sindicat d' Art Popular (C. N. T.), dediquen aquest número a l' amic i company Jesús Hernández, Ministre d' Instrucció Pública, qui ha sabut comprendre l' esperit popular de la Cultura Valenciana, subvencionant la construcció de les quatre falles que figuren en aquest llibret.

Col·laboren en aquest número:

Emili Nadal

F. Almela i Vives

Carles Salvador

Regino Mas

Els dibuixos son de Gori Muñoz  
i les fotos de Josep Renau

AE

ARCHIVOS  
ESTATALES

# LES FALLES D' ENGUANY



A preocupació central de la guerra i de la nostra lluita sense respirar contra el feixisme invasor de les terres espanyoles, ha trastocat un munt de coses; entre elles, les nostres costums privades i públiques, tot el que fins ara fón la nostra vida normal, feta de treballs i de lleures.

Som a mitjans de març, a l'època tradicionalment expansiva, potser la més típicament valenciana, quan la nostra ciutat i els pobles de la seua vega suspenien per unes hores, uns dies, el seu treball fèrm i constant per a sortir al carrer i banyar-se en la llum, el sol i la blavor immensa de la nostra atmòsfera única.

El geni mediterrani del nostre poble, branca potent d'una civilització perfilada i feta, s'ha topat des de fa vuit mesos amb l'autèntica barbàrie reencarnada, la dels «moros amigos» de Burgos, que han obert les portes de la nostra terra a les hordes de Mussolini, Hitler i Oliveira Salazar. L'any no està per alegries i eufòries, per a distreure's i oblidar... Tot al contrari, és més necessari que mai tindre l'atenció fixada als fets que passen a l'entorn nostre, viure-los amb tota passió, des de tots els ànguls i per tots els camins. Combatre els enemics de la nostra llibertat i de la nostra cultura amb totes les armes i en tots els terrenys.

No hi haurà falles enguany? Quedarà en suspens la més arraijada de totes les tradicions valencianes? La més viva de les creacions del nostre art popular? Què faran els nostres artistes? Tot açò i molt més s'havia preguntat tot el món i ningú no arribava a una resposta satisfactòria. D'una banda, el temps no era apropiat per a la disbauxa i la festa. D'altra, el formidable resort que podien ésser les nostres falles pareixia com condemnat a rovellar-se, a afeblir-se, perdent-se així com a arma de lluita dialèctica contra el feixisme.

Perquè les falles havien estat sempre una arma dura i eficacíssima contra tota classe d'opresors; burla burlant i com deixant-ho caure fent brometa, sobre el taulat de les falles convertit en picota, desfilaven els polítics podrits, els tenders immorals, els acaparadors, els exemplars més típics de la púrria; totes les últimes desferres del «dumpeu proletariu». En les mans del poble, la sàtira dels costums i dels vicis era un correctiu magnífic i un corrosiu. L'aliança de les arts plàstiques amb la poesia havia produït al llarg dels anys, obres d'una rara bellesa i eficàcia. Els llibrets de falles, les quartetes pegades pels cantons, les figures i dibuixos dels mateixos «monuments», han tingut sempre una força pamfle-

tària superior a tot el que ha pogut fer-se, en el terreny d'oposició a la societat reaccionària.

Però la reacció no està encara vençuda. Lluitem contra la coalició més monstruosa que han conegut els temps des dels anys de la guerra civil russa. La nostra condició, pel caràcter mateix de la nostra guerra, ens obliga a emplear-nos sobre dos fronts: d'un costat, als parapets; d'altre, actuant sobre la moral, la disciplina i la depuració de la reraguarda.

Desenmascarar la «quinta columna», els emboscats de tota classe; acusar el cinisme agressiu del feixisme internacional, de bracet amb el «nazional»; traure a la vergonya pública tots els que encara en estos moments tràgics voldrien nadar i salvar la roba; convèncer a les democràcies dubitatives del suïcidi que representa el mantindre's pasivament davant les provocacions xantagistes del feixisme... Aquestes són, renovades, les tasques de les falles d'enguany: del pla local, passar al nacional i mundial, acusant vengadorament, amb una indignada ironia, totes les misèries polítiques i socials del nostre temps. Que els nostres soldats, els nostres obrers, els nostres camperols, tots els estaments socials que formen la pinya antifeixista, troben interpretades llurs aspiracions i plasmada a l'ensem llur repulsa de tot el podrit i condemnable.

Enguany les falles de Sant Josep seran ja la foguera purificadora on creme i es destrueixca el feixisme i amb ell tota la cohort de misèria, injustícia i barbàrie que l'acompanyen com «atributs» intransferibles.

EMILI NADAL.



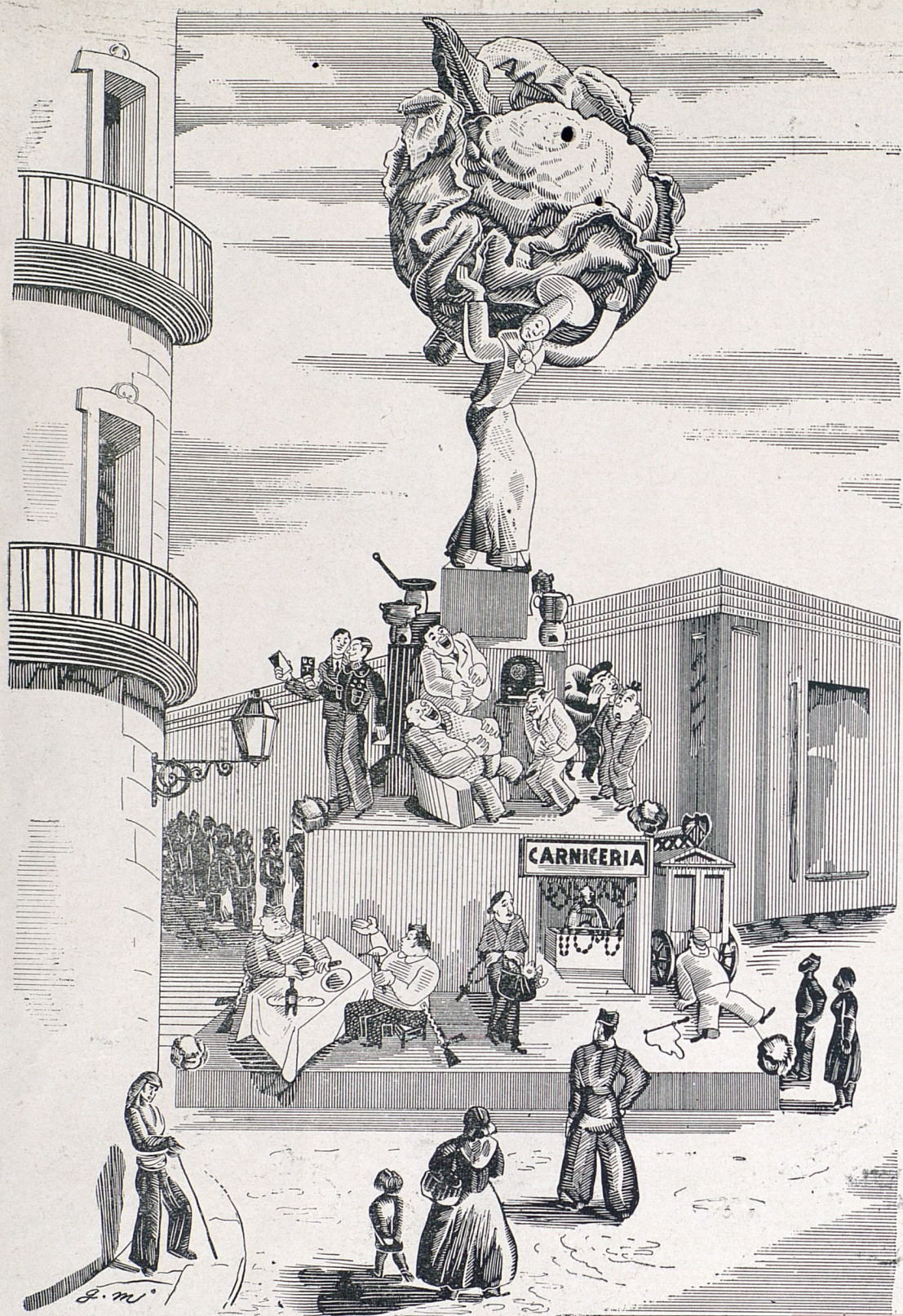
AE

ARCHIVOS  
ESTATALES

4

*falles politiqués*





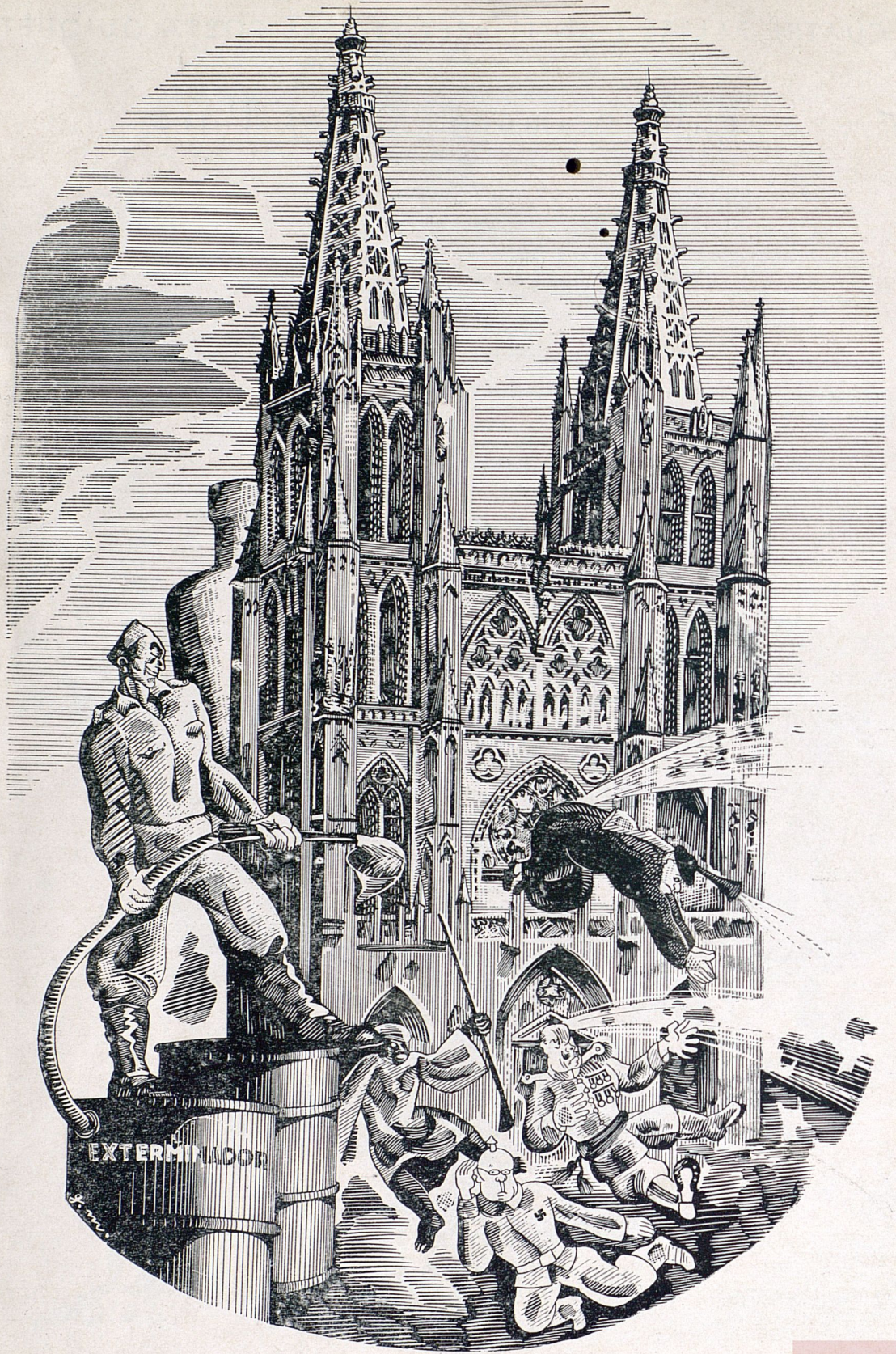
L.M.

AE  
ARCHIVOS  
ESTATALES

## Falla primera - Coses d'ara

Com voreu, en esta falla  
hi ha abundància de ninots.  
Els mirarem ú per ú  
i parlarem d'ells un poc.  
Eixos senyorets tan... guapos  
que mai han pegat un colp  
tenen ara tants carnets  
que comptar-los no se pot.  
Eixe jove tan «pifente»  
no el deixa viure la por ;  
du papers en les ulleres  
per si les bombes fan clot.  
Eixe ciutadà tan ric,  
tan satisfet i tan gros,  
oïnt a Radio-Sevilla  
se pasa uns ratets molt bons.  
Eixa parella de tipos  
sòn els que escampen rumors  
parlant sempre a cau d'orella  
i en aire molt misteriós.  
En eixa carnereria  
no queda de carn ni un tros,  
pero venen llonganices  
i botifarres a tots.  
En canvi, els pobres perreros  
no poden fer-ne ni un brot  
perque ya no encontren gossos  
ni buscant-los en cresol.  
Eixos que están en la taula  
donant-se el gran banquetot,  
diuen que sòn *comi té*,  
però sòn *comi* de tot.  
I eixa, fent-se la pobreta  
i ploricant sentse to,  
du la cistella ben plena  
de menjar caret i bo.  
En canvi, eixes pobres dones  
fan cua a l'anar al forn,  
davant de la botigueta  
i en la tenda del sabó.  
I per damunt de tots s'alça  
eixe cuiner como un sol  
pregonant als quatre vents  
la victòria de les cols  
com a base del menú  
en companyia d'arròs  
i tenint com a remat  
la taronja, fruita d'or.

.....  
Com voreu, en esta falla  
hi ha abundància de ninots.  
Els que representen coses  
que el poble passar no pot,  
deuen anar sense llàstimes  
a consumir-se en el foc.



EXTERMINADOR

A E

ARCHIVOS  
ESTATALES



## Falla segona - La Catedral

¡Vingau ací, forasters!  
¡Vingau ací, valencians!  
I pauc-vos enfront d'esta  
magnífica catedral.  
Es la catedral de Burgos,  
construida fa molts anys  
i que ha vist ya moltes coses,  
tant xicotetes com grans ;  
pero mai ninguna cosa  
com la que ara està passant.  
Es la catedral de Burgos,  
aquella antiga ciutat  
que, per l'ambició dels hòmens,  
aspira a ser capital  
d'un tros de la pobra Espanya  
plena de suor i sang,  
plena de fam i misèria,  
plena de pols o de fang...

—¿Qué arruixes en la manguera,  
milicià, bon milicià?

—Foraster, bon foraster,  
valencià, bon valencià,  
no arruixe en esta manguera,  
és que estic desinfectant.  
Perque yo, naixcut del poble,  
sé admirar les obres d'art,  
sobre tot quan es formaren  
per un esforç popular.  
Pero no puc consentir  
que siguen les obres d'art  
un cau per als enemics  
del progrés i de la pau.  
Per això estic expulsant-los  
fora de la catedral.  
I ya tinc ben fora al moro  
que vingué a «civilisar»  
la terra d'aon el tiraren  
els reis catòlics d'abans ;  
i al militar que fa mesos  
contra llei es sublevà  
provocant la gran tragèdia  
que a Espanya està desangrant ;  
i a eixe de la «creu gamada»  
que és cent per cent alemà,  
que és cent per cent «ario puro»,  
que és cent per cent protestant.  
I fa volantins per l'aire  
tot el que, sent capellà,  
no cumplix en el seu deure  
de germanor i bondat  
i agafa les armes contra  
els que anomena germans.  
Encara ne queden atres  
a dins de la catedral.  
Jo promet que, poc a poc,  
els aniré eliminant.

Aixina parla en veu forta  
mentres obra, el milicià.  
¡Vingau ací, forasters!  
¡Vingau ací, valencians!



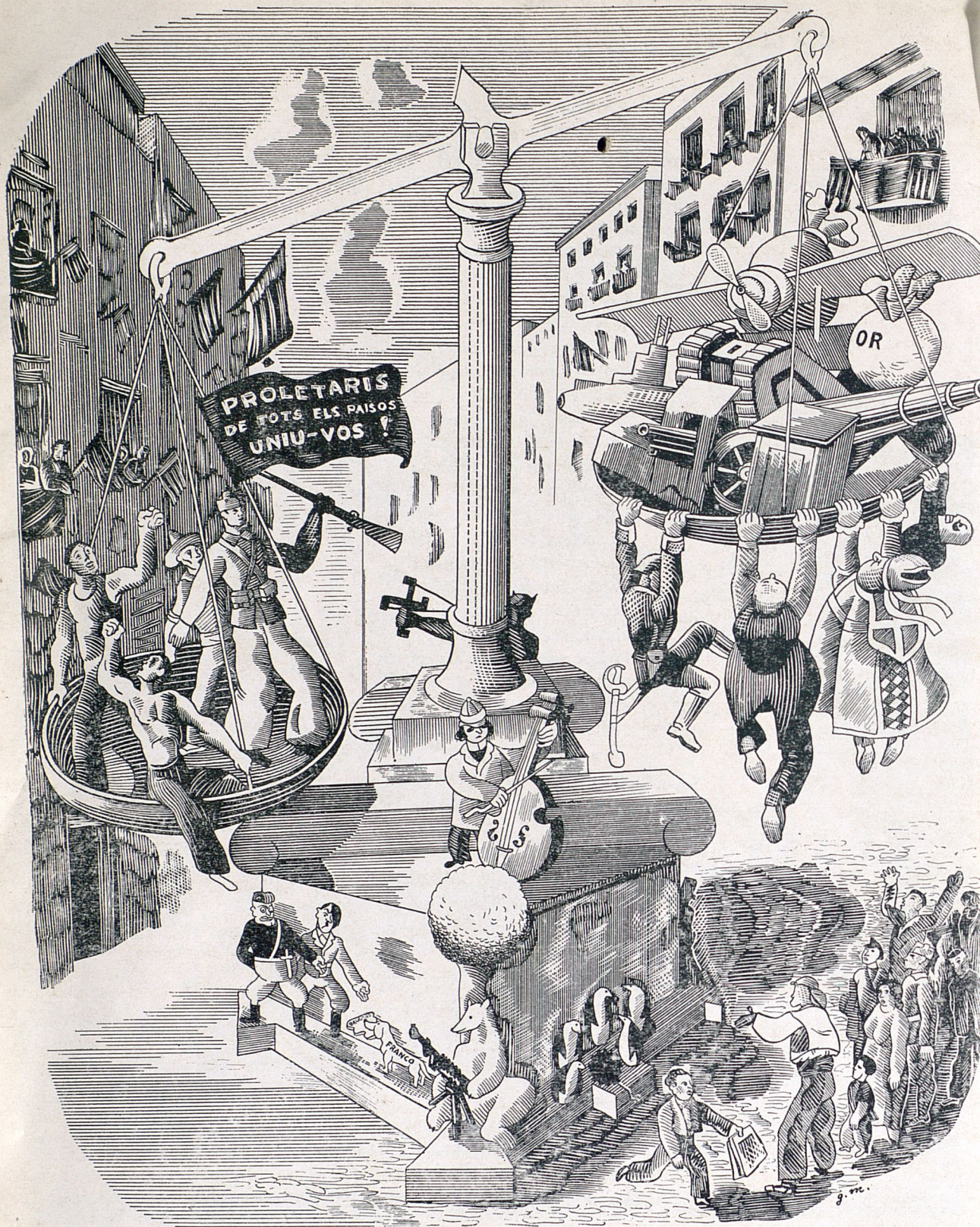
AE

ARCHIVOS  
ESTATALES

## Falla tercera - El Belem d'enguany

Enguany, en la nostra Espanya.  
han armat el gran «belem»,  
un belem extraordinari  
que sempre està ple de gent.  
En un estable inestable  
instal·lat en un quartel,  
va nàixer, en un mal part,  
allà en l'estiu, un xiquet.  
Son pare duia barbotes ;  
sa mare, bigot molt tiés.  
I, per a celebrar l'acte,  
cantaven uns angelets,  
cantaven la lletania  
en llengua de Mojamed.  
No faltaren els monarques  
que portaren els presents :  
un tanc, un aeroplà  
i un moro «regularet».  
Ni tampoc manca el pastor  
que duguera els borreguets.  
També acudiren uns atres  
per a fer-li acatament :  
el viatjant de «kultura»,  
l'home que té molts diners,  
el torero matarife,  
el matarife... de gent,  
l'autòmata que no pensa,  
els «macarronis» desfets,  
el moro que «estar cristiano»,  
una pila d'estrangers,  
la bruixa que mira al moro  
plena de mals pensaments...  
Enguany en la nostra Espanya  
han armat el gran belem,  
un belem extraordinari  
que sempre està ple de gent.

Allà dalt d'una montanya  
aon roda un molí de vent,  
està el Pare Etern que escolta  
l'estrafalari concert  
i que diu, ple de rellamps,  
de tronades i masclets :  
—Che, per ficar-se en camisa  
d'once vares, fillets meus,  
quin desori, quin tiberi  
i quin empastre m'hau fet.



AE

ARCHIVOS  
ESTATALES

## Falla quarta - La balança del mon

—¿Qué significa esta falla que nos han plantat ací?

—Puix la balança del món aon beleen dos partits.

Un dels partits el componen els que jamai han patit, capellans, i militars, i tios que són molt rics...

—¿I qui son els que componen o integren l'atre partit?

—Els hòmens que mai gojaren plenament de l'esperit, els que treballen de dia, els que sufrixen de nit, els que sempre produïxen per uns salaris mesquins...

—¿I quin partit pesa més per al final decidir?

—Cada plat de la balança claríssimament ho diu. Lo que pesa en estos temps, lo que del tot decidix, és el poble que treballa, és el poble que patix.

—¿I tú creus que eixe lleterero que han posat era precís?

—Tan precís que, sense ell, no hi haurà res de lo dit. Els obrers, siguen d'aon siguen, vagen com vagen vestits, pensen com pensen en coses que es presten a discutir... deuen presentar-se sempre ben estretament units si volen que la victòria il·lumine el seu camí.

—Tú tens raó, camarada.

—Ya hu crec, company, que la tinc.

I la prova, si fa falta, és lo que passa ací dins. L'obrer guanyarà la guerra si al final seguix unit, encara que no l'ajuden com a germans, com a amics, eixe anglés del violó i eixe francès adormit; encara que alguns països actuen com a enemics; encara que hi ha qui ven la pàtria com un pastís...

—Així serà, camarada.

—Espere que siga axí i prosseguixca l'eixemple que a tots nos dona Madrid.

D'esta manera parlaven dos hòmens este matí plantats davant de la falla que ya no cal aclarir.



QUE LES FLAMES POPULARS DE VALENCIA REIVINDIQUEN EL SEU SENTIT REVOLUCIONARI D'ANTANY.

QUE EL FOC SIMBÓLIC ANIQUILE ALS ENEMICS DEL POBLE, ALS QUE LA CRÍTICA POPULAR CONDEMNA AMB LA SEUA SENTENCIA INAPELABLE.

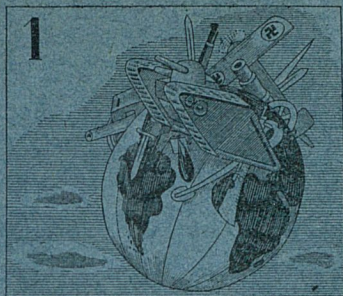
I SI LES CENDRES DE LES NOSTRES FALLES CONTRIBUIXEN A ACCELERAR LA VICTORIA DE L'ESPANYA ANTIFEIXISTA, DEL MUNT DE TOT LO NEGATIU I ANTIPOPULAR, ABRASIT, SORGIRÁ EL MIRACLE DE LA NOSTRA LLIBERTAT CONSOLIDADA, LA REALITAT TRIOMFANT DE LA NOSTRA CULTURA NACIONAL SALVADA PER A SEMPRE.

# AUCA

ESTOS VERSOS I ESTÉS RALLES FORMEN L'AUCA DE LES FALLES

DIBUIXOS DE GORI.

VERSOS DE QUIQUET.



1  
La bola del mon o Terra  
porta el castic de la guerra.



2  
Apareix a nostra vista  
una estrel·la negra i trista.



3  
I eixa estrel·la tan estranya  
es clava en el cor d'Espanya.



4  
Uns antipàtics pardals  
arriben en tres «regals».



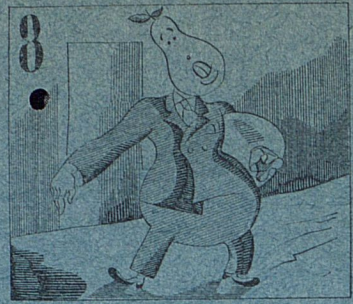
5  
Li'ls entreguen al xiquet,  
que vol ser un homenet.



6  
I la mare s'agenolla  
més tendra que una panolla



El pare bufa i escarba  
mentres li augmenta la barba.



Este va portant dinés,  
pero li'n demanen més...



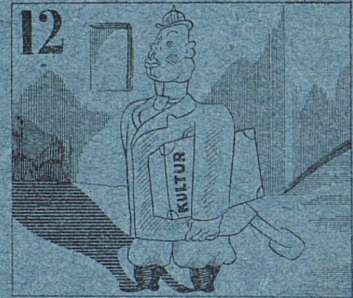
Fa el tonto del panerot,  
pero s'endú lo que pot.



El pastor du borreguets  
a que els facen a trossets.



En lloc d'Angel de la Guarda,  
¿qué vos pareix la moscarda?



Hi ha qui porta, en lloc de pà,  
la «kultura» escrita en k.





També acudixen toreros  
poregosos i embusteros.



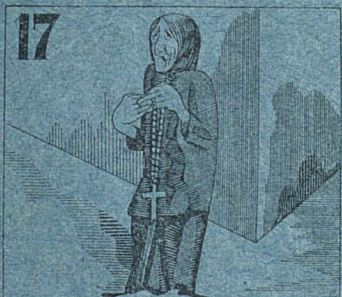
I no falta el legionari  
que és un tipo estafalari.



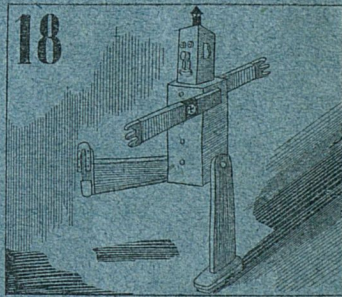
El que menja «macaroni»  
aspira a fer el butoni.



El moro, en un gran cinisme,  
vol demostrar misticisme.



I Brígida mira al moro  
com la vaca mira al toro.



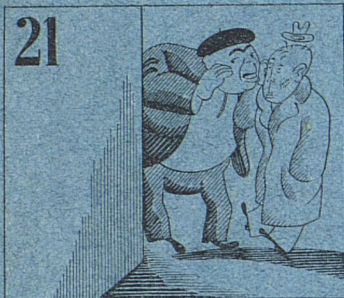
Envien a este ninot  
a que faça el borinot.



Clar que, passe lo que passe  
el que és ase sempre és ase.



Duen armes a muntó  
com medicina o sabó.



Mentrestant, corre que vola  
la trola i la mentiroia.



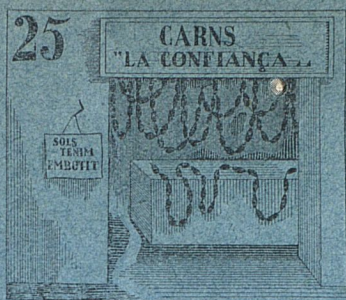
Hi han... digam-los «dadrinets»  
que tenen trenta carnets.



Don Procopio es destornilla  
oïnt a Radio-Sevilla.



¡Vaja un poregós de veres!  
Du papers en les ulleres...



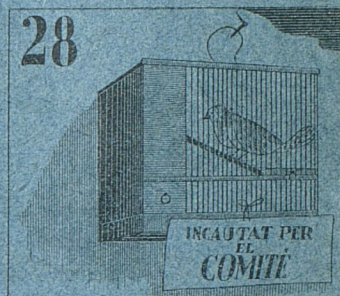
De carn no es troba un esgut,  
pero abunda l'embotit.



En canvi no es troba un gos  
ni tan sols un gat rabios.



Pero hi ha qui menja y beu  
en més frescor que la neu.



Per fer una incantació  
s'agafa hasta un gafarró.



Diu que no menja ni alena,  
pero du la bossa plena.



En canvi, la dona pobre,  
no té prou en lo que cobra.



La col brilla com un sol  
i ¡hi ha que fer-se la col!



Encara que algú se riu,  
en el món hi ha un explosiu



¿A qui criden estos dos?  
Pareix que criden a un gos.



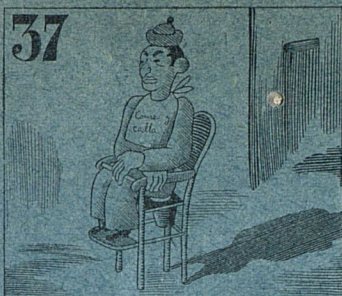
I el gos acudix de presa  
duent una bona peça.



Mentrestant, s'adorm la França  
en la bonaventurança.



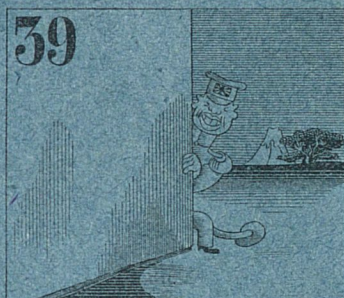
I l'anglès, molt comodó,  
toca i toca el violó.



En cadira d'«oliveira»,  
esperant es «desespeira».



Pero dia arribarà  
en que el poble parlarà.



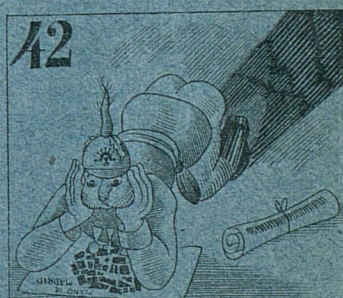
El militar del Japó  
aguaita des d'un cantó.



I este grandot es fa el brau  
contra el colom de la pau.



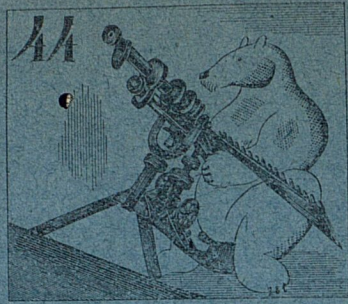
Pero hi ha qui diu claret  
en quina part està el dret.



Per molt que es fixa en el mapa  
allò que vol no hu atrapa.



I això que des del matí  
es calfa el carabaci.



Pero de la furia intensa,  
hi ha qui en valor es defensa.



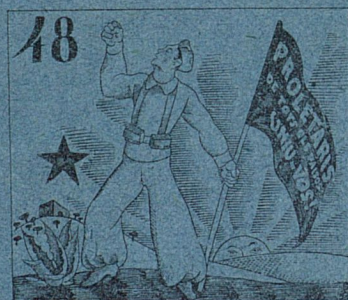
Lo que es pensava un terrós,  
ha resultat ser un ós.



I la pau, per estes coses,  
té que acaminar en closos.



Indignat, el Pare Etern  
diu que el món és un infern.



I el poble treballador  
produirà un món millor.



Ha nascut el salvador d'Espanya. Mancat de tot recurs per a encubrir les seves innumerables vergonyes, Franco reb la càrrega alenada del capitalisme i del clergat facciós, en forma de bou i ase respectivament. Queipo i Cabanellas li prodiguen llurs paternals carícies, vigilats de prop per una parella de la guàrdia civil, que a falta d'àngels (no s'en troba un en territori facciós), guarden gelosament el sagrat ordre de la família, la propietat privada i l'estat de Burgos.

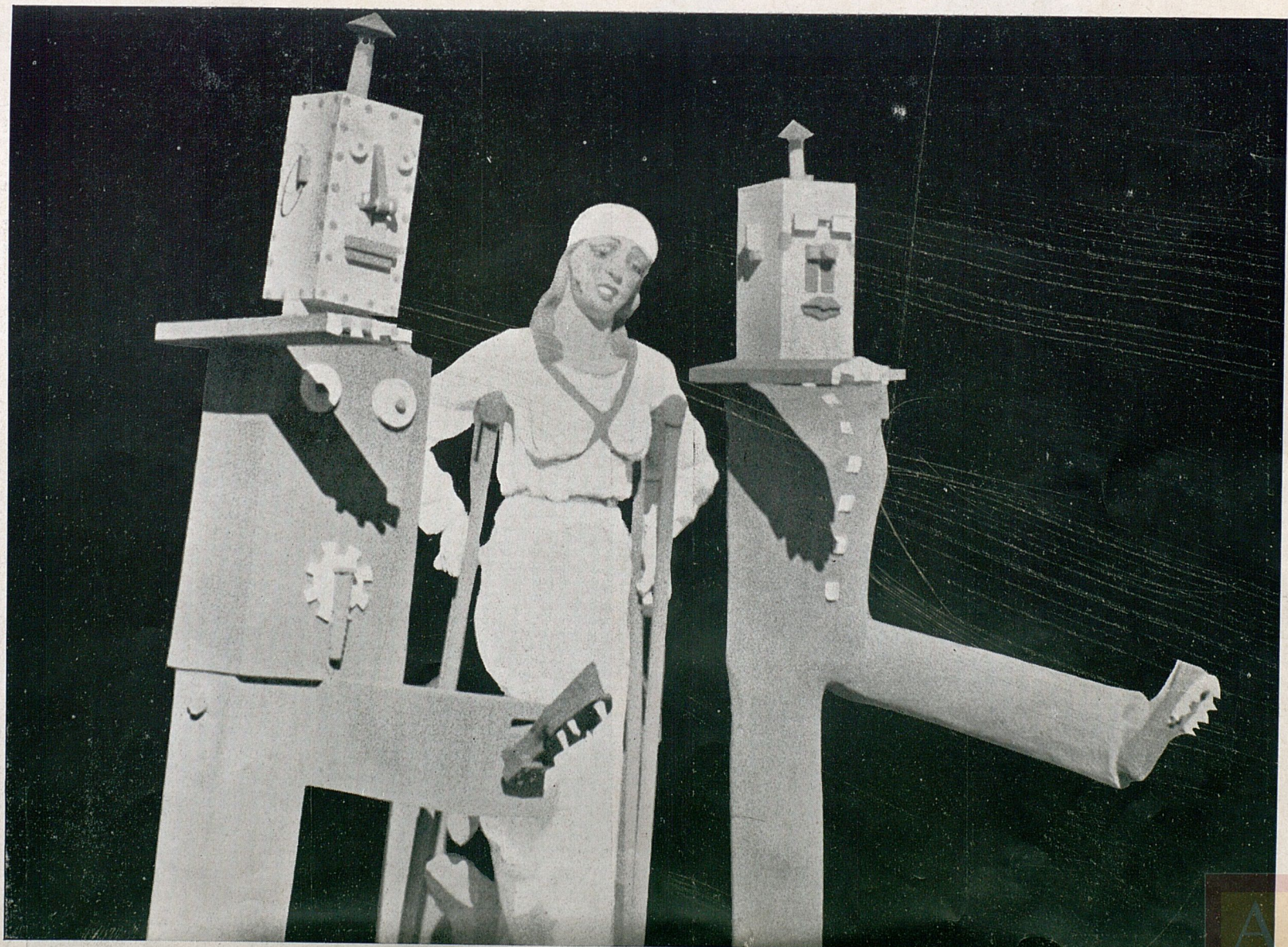


Els reis - àtics, Mussolini, Hitler i Baltasar li porten, amb llur tradicional desinterés, presents riquíssims al recién nascut...



... mentre Anglaterra toca el violó per amenitzar el solemne acte.





La Pau, presonera i condemnada a mort, és conduïda pels voluntaris alemanys davant el Comitè de la «No-Intervenció», que confirmarà la tremenda sentència.



Madrid, es manté al mateix lloc de sempre, amb la seva tossuderia d' impedir, coste el que coste, les excursions dels turistes estrangers...



... mentres els generals feixistes tracten de buscar-li les voltes traçant plans genials d'estratègia sobre la topografia del Congo.



Mussolini posa a prova la fidelitat del seu gos preferit. Hitler comença a cabrear-se davant de tanta ingratitud...

# LA FALLA GRAN



antic et ve, ma Terra, ia cançó  
i tots els anys et mostres com antany ;  
sempre has posat la teua ambició  
a fer cremar els símbols de l'engany.

Oh Terra d'on sóc eixit !  
Entre música i rialles  
mostres el seny i el sentit.

Tens per les falles forta obsesió  
perquè del cor del Poble són afany ;  
guspira i flama i foc d'aquell tió  
que crema i anihila i no fa dany.

Poble de foguera al pit !  
Entre música i rialles  
mostres el seny i el sentit.

És pia i clara aquella visió  
que tens de l'home que et posa el parany  
i que et predica la remissió  
mentre et desagna i augmenta son guany.

Al foc amb la Mort junyit !  
Entre música i rialles  
mostres el seny i el sentit.

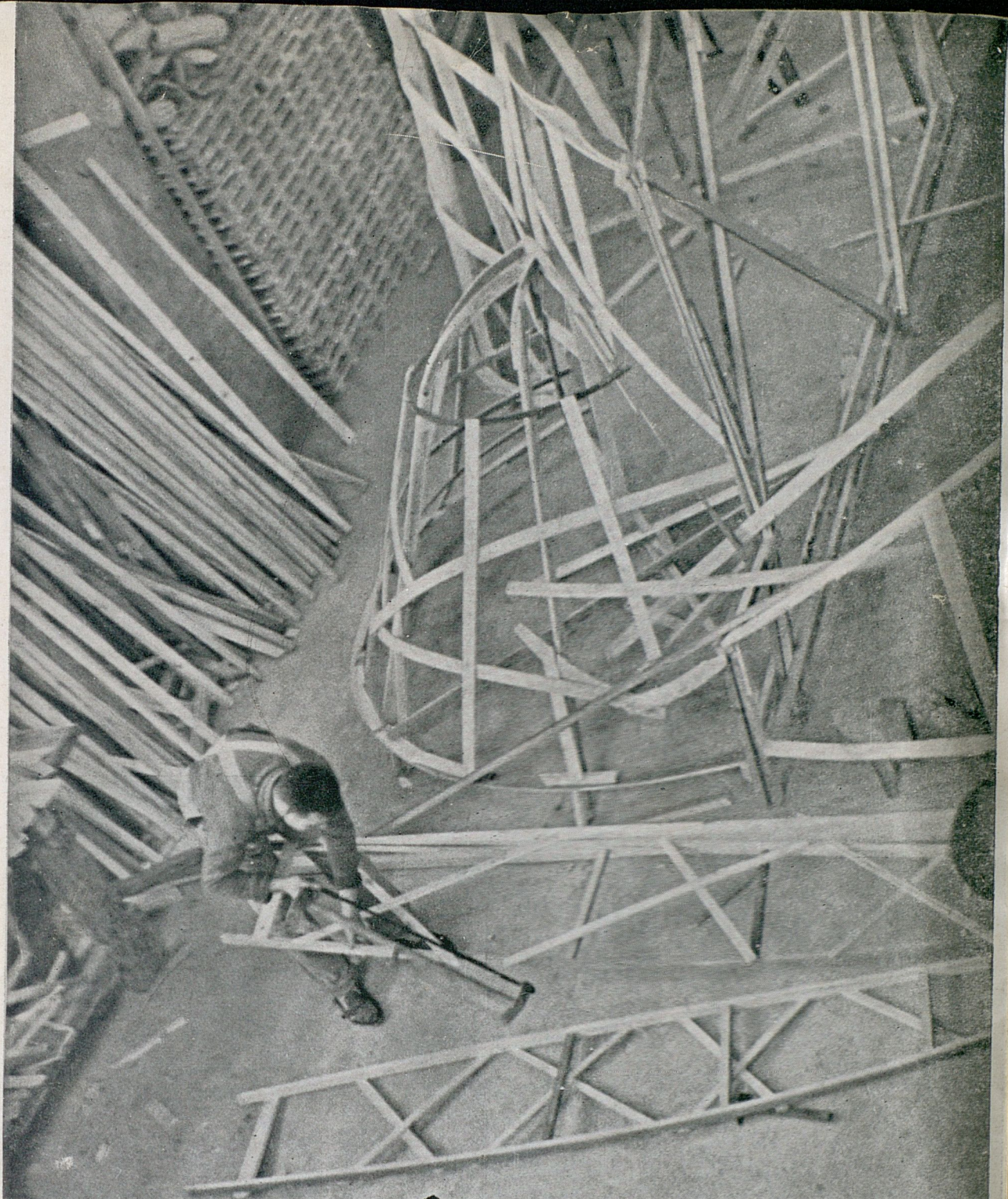
Ah poble meu cansat de dar perdó  
i de cremar els símbols de l'engany ;  
tot palpitant de calda il.lusió  
has fet la Falla Gran de l'averany.

Fum i cendra un món d'oblit !  
Entre música i rialles  
mostres el seny i el sentit.

CARLES SALVADOR.

AE

ARCHIVOS  
ESTATALES



*¿Com es fan les falles?*

ART  
ARCHIVOS  
ESTATALES

# TECNICA I CREACIO AL SERVEI DEL POBLE

## SENY POPULAR DE L'ARTISTA

Contempleu, artistes vagos,  
bohemis de condició,  
cóm «penquen» els proletaris  
artistes de l'emoció!

Dels creadors de les falles  
deprengau bé la cançó :

—Artistes sense melena,  
sense «pos» ni relumbró,  
agermanats en faena  
i en córrer el cinturó,  
tots a una, quant apreta  
la fam o la fama, com no?

Ni en museus, ni en les vitrines,  
ni en llibres d'erudició  
cap nostre art, qu'es del carrer i del  
per dret propi i tradició. [poble

Treballadors de les falles,  
artistes treballadors,  
ajudem, trencant cadenes,  
a la humana condició  
qu'en Espanya vol ser lliure  
alçant els punys amb raó.



Quan l'artista fa el projecte  
li pega voltes al cap,  
de l'efecte que la falla  
produirà en el veïnat.



I l'agüelo pasta el fang,  
que és faena primordial  
d'importància pâ la falla  
capital i principal.



Es prepara el cavallet  
l'escultor en tota manya,  
li fica el fang a pegots  
...i a començar-la s'afanya.

A E

ARCHIVOS  
ESTATALES



Mira el boceto, el remira,  
a tota presa treballa  
entre xirigota i risa  
en el ninot de la falla.



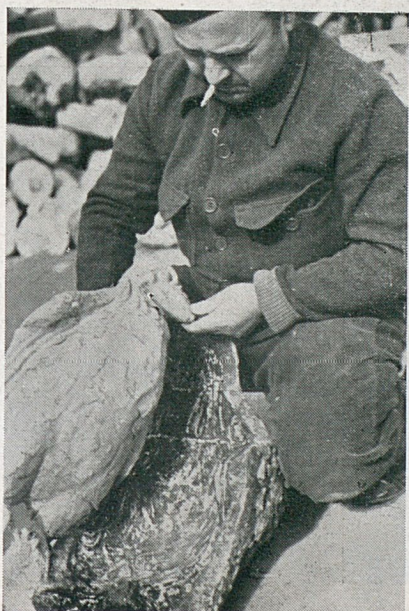
Ja modelat el ninot,  
al punt agafa el llibrell  
i trau en seguida el mol.le  
que és imatge exacta d'ell.



Ja tenim el mol.le fet  
i al sol es posa a secar.  
Si no està núvol ni plou  
prompte es pot continuar.



Són les xiques cartoneres  
que fan les reproduccions  
entre xillits i rialles,  
sempre fent comparacions.



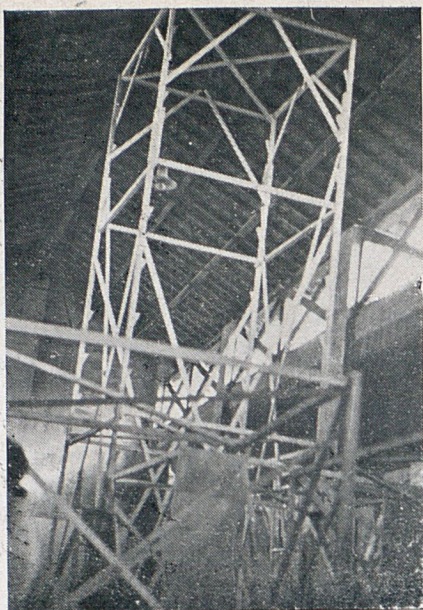
Feta la reproducció  
ja l'artista la retoca  
per si té el pico alt o baix  
o alguna pateta torta.



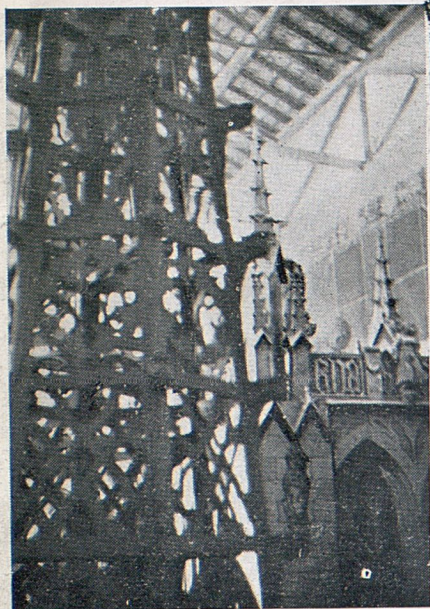
Ja el ninot quasi montat  
se retoca bé i s'escata  
fins que no li troben pero.  
Quines manetes de plata!



Es posen junts tots els nanos,  
els nanos que s'han de cremar!,  
i s'els passa la revista,  
per vore si algú ha escapat.



Mentriments el fuster  
corrent d'ací cap allà  
amb la tatxa i el martell  
sempre dispost a clavar.



Posen capitells, cornises  
i et fan un engraellat...  
que pareix un galliner  
abans d'estar acabat.

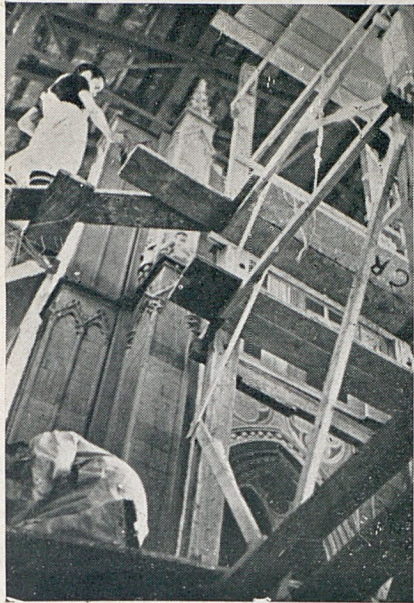


El tapisser, tapissant  
treballa sense parar,  
deixant la tela ben tiesa  
per a què es puga pintar.

AE

ARCHIVOS  
ESTATALES





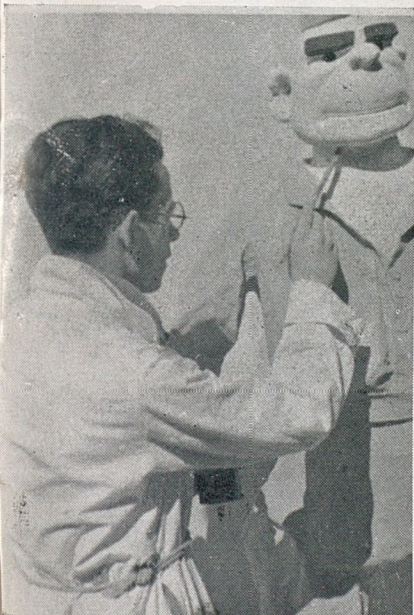
Ara te fan un andami  
per a què es pinte bon tros  
i t'el fan ben resistent  
per si puja un pintor gros.



Les peces sense parar  
menegen d'ací cap allà ;  
quin moviment, repalleta !  
Lo que és quiet, ningú s'està !



I este ninot? Repalleta!  
No és d'ací, és estranger,  
perquè lo que és espanyol  
sent tan raro no pot ser.



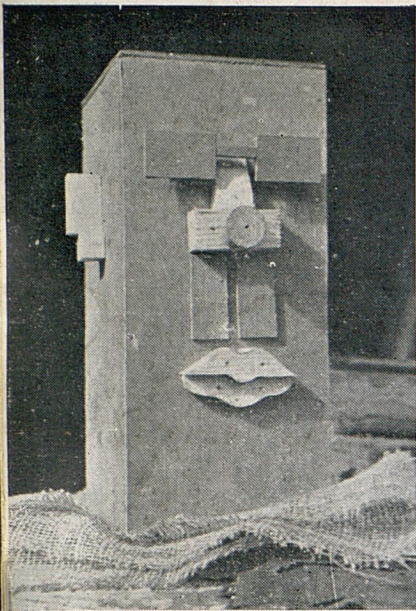
Si posen tots els detalls  
ha d'estar perfeccionat  
per a què tots puguen dir :  
Fet per artista afamat!



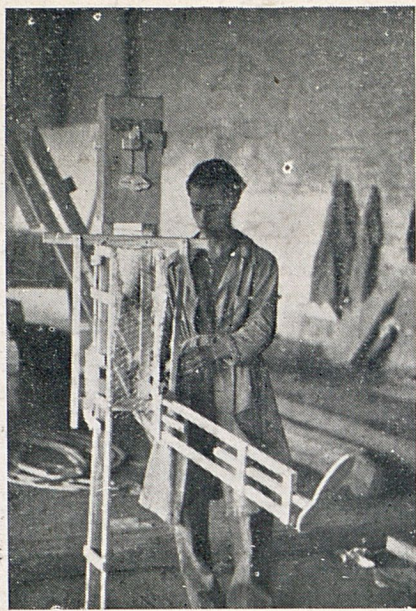
Tans sols un cap de cartó,  
quatre cabirons i un aro,  
et munten un general  
o et fan un «bitxo» raro.



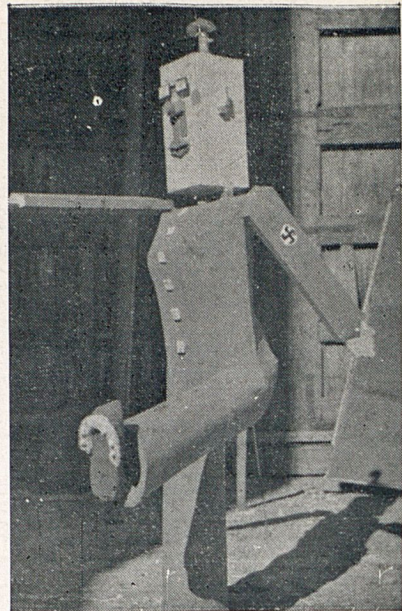
Ací el tenim acabat.  
Miren-lo si està ben fet!  
Pareix que siga de veres  
i són llistons i paper!



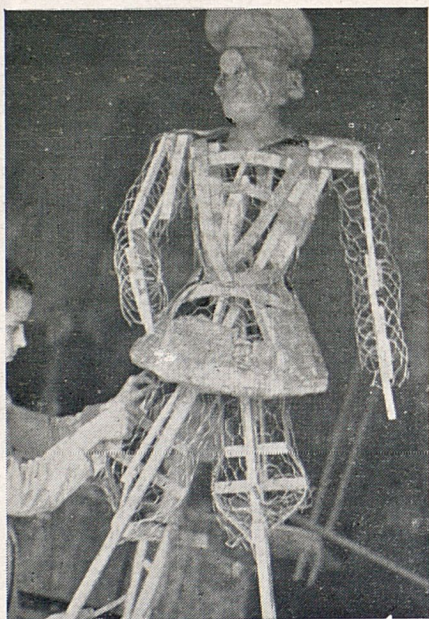
Amb quatre trossos de fusta  
ix esta caricatura.  
Si es fixen un momentet  
coneixeran la figura.



A mig fer està el ninot  
i l'artista treballant  
dintre unes hores i un poc  
crec que no el coneixeran.



Este és aquell dels llistons  
que l'artista ja acabà,  
ia podeu mirar-lo bé  
voreu que és alemà.



Aixina es fa l'armasó  
d'un «nacional» o estranger,  
i la cosa és ben senzilla,  
més fàcil ja no pot ser.

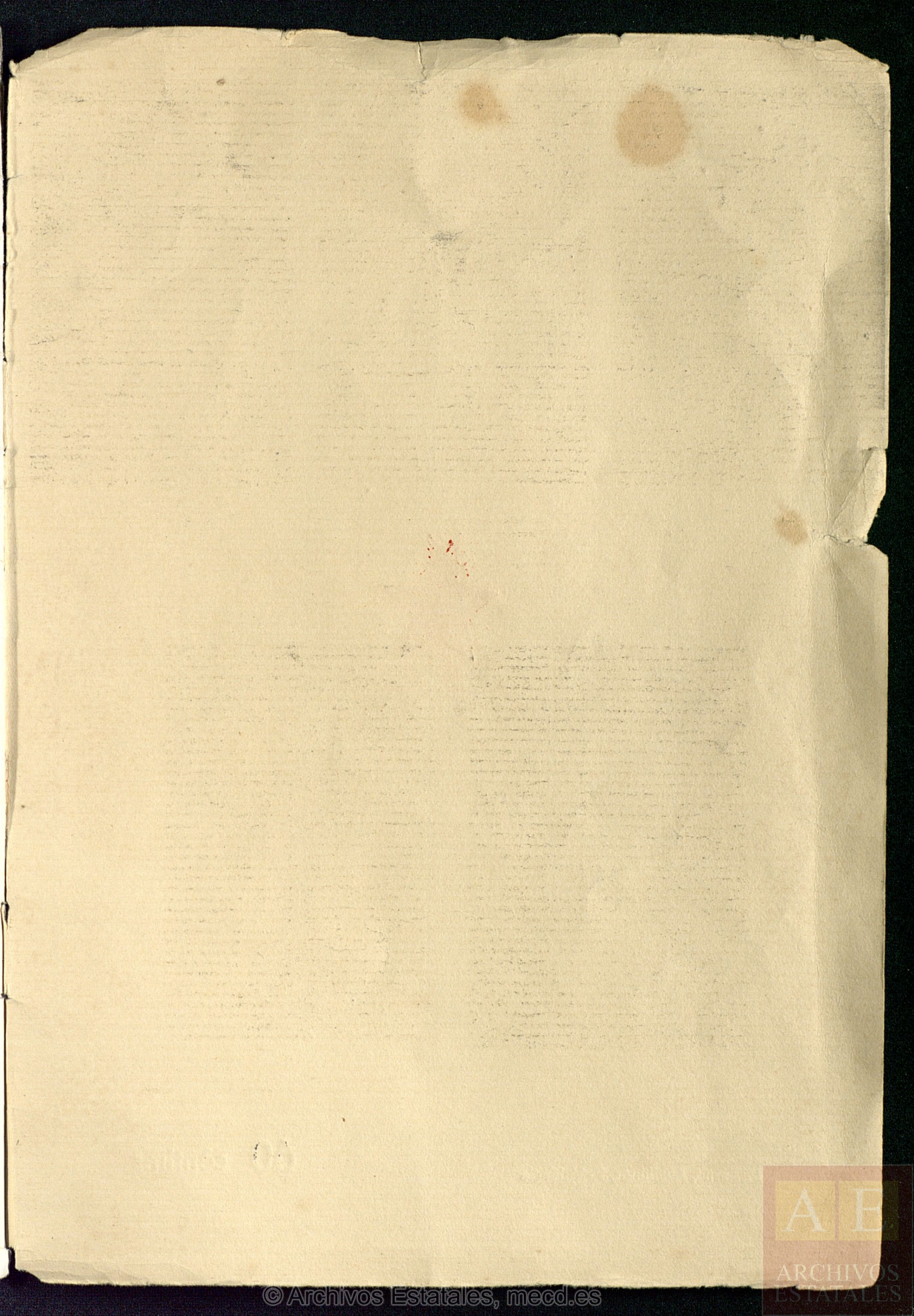


Figura que està acabà,  
no cal dir que és un facciós;  
sé li endevina en la cara.  
Mireu-lo, pareix un gos!

REGINO MAS.

A E

ARCHIVOS  
ESTATALES





Tip. Moderna, Avellanas, 9 - Valencia

60 cèntims

AE  
ARCHIVOS  
ESTATALES